

Strategický rámec pre európsky vzdelávací priestor

Pracovná skupina pre školy, podskupina pre vzdelávanie zamerané na environmentálnu udržateľnosť

Hlavné odkazy týkajúce sa organizácie a tvorby učebných plánov a budovania základných kompetencií

EURÓPSKA KOMISIA

Generálne riaditeľstvo pre vzdelávanie, mládež, šport a kultúru
Riaditeľstvo B – Mládež, vzdelávanie a Erasmus+
Oddelenie B.2 – Školy a viacjazyčnosť

Kontaktná osoba: Deirdre Hodson

E-mail: EAC-UNITE-B2@ec.europa.eu

*Európska komisia
B-1049 Brusel*

Organizácia a tvorba učebných plánov a budovanie základných kompetencií

Hlavné odkazy

Rukopis dokončený v decembri 2022.

Prvé vydanie

PRÁVNE UPOZORNENIE

Tento dokument bol vypracovaný pre Európsku komisiu, odrážajú sa v ňom však len názory autorov a Európska komisia nezodpovedá za žiadne dôsledky vyplývajúce z opakovaného použitia tejto publikácie. Viac informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete (<http://www.europa.eu>).

Tlačaná verzia	ISBN: 978-92-76-98997-4	Doi: 10.2766/336324	NC-03-23-046-SK-C
PDF	ISBN: 978-92-76-98999-8	Doi: 10.2766/68732	NC-03-23-046-SK-N

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2023

© Európska únia 2023

Politika opakovaného použitia dokumentov Európskej komisie sa vykonáva na základe rozhodnutia Komisie 2011/833/EÚ z 12. decembra 2011 o opakovanom použití dokumentov Komisie (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39). Pokiaľ nie je uvedené inak, opakované použitie tohto dokumentu je povolené na základe medzinárodnej licencie Creative Commons Attribution 4.0 International (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použitie je povolené za predpokladu, že sa riadne uvedie zdroj a označia sa všetky zmeny.

Akékoľvek použitie alebo reprodukcia prvkov, ktoré nie sú vo vlastníctve Európskej únie, môžu byť podmienené získaním súhlasu príslušných nositeľov práv.

Obsah

1. Formovanie učebných plánov a prístupy	6
2. Postupy týkajúce sa učebných plánov	7
3. Vízia a formovanie	7
4. Štruktúry, systémy a zainteresované strany	8
5. Názory mladých ľudí	8
6. Pedagogické nástroje a zdroje.....	9
7. Riešenie výziev	9
8. Posudzovanie pokroku.....	10

Organizácia a tvorba učebných plánov a budovanie základných kompetencií

Tento dokument sa venuje tvorbe učebných plánov týkajúcich sa učenia sa zameraného na udržateľnosť. V hlavných odkazoch sa premietajú diskusie, ktoré sa uskutočnili v rámci pracovnej skupiny EÚ pre učenie sa zamerané na udržateľnosť počas jej zasadnutia v Bruseli 15. – 16. septembra 2022. Účastníci počas zasadnutia rozoberali a určili:

- **politické opatrenia**, ktoré môžu pomôcť pri vývoji a zavádzaní školských učebných plánov s cieľom zlepšiť príležitosti na učenie sa zamerané na udržateľnosť,
- **rámce, relevantné zdroje a spôsobilosti**, ktoré môžu pomôcť pri formovaní a realizácii týchto politických opatrení a príslušných pedagogických postupov,
- **klúčové výzvy a prekážky**, ako aj spôsoby ich prekonania,
- **poznatky získané** na základe príkladov uznávaných postupov v tejto oblasti.

Súčasťou workshopu boli úvahy týkajúce sa základných kompetencií v oblasti učenia sa zameraného na udržateľnosť. Kompetencie v oblasti udržateľnosti sa chápu ako vzájomne prepojený súbor poznatkov, zručností a hodnôt, ktoré učiacim sa umožňujú účinne sa zapájať do opatrení pre zdravšiu planétu. Cieľom európskeho rámca kompetencií v oblasti udržateľnosti GreenComp¹ a iných referenčných dokumentov je poskytnúť usmernenia pre úsilie o začlenenie kompetencií v oblasti udržateľnosti do učebných plánov. Rámec GreenComp slúžil ako podklad pre diskusie počas zasadnutia.

Hoci je náročné vydávať všeobecné vyhlásenia o politickom úsilí, vzhľadom na to, že východiská, štruktúry a prax sa v jednotlivých krajinách značne líšia, pracovná skupina určila tieto hlavné odkazy:

1. Formovanie učebných plánov a prístupy

- Učenie sa zamerané na udržateľnosť má v Európe na politickej úrovni *zväčša formu interdisciplinárneho prístupu*. Model učebného plánu kompetencií, ktorý podporuje tento prístup, v posledných rokoch naberá na sile.
- V krajinách ako Belgicko (Flámsko), Francúzsko, Írsko, Nórsko, Španielsko a Taliansko sa rámce kompetencií alebo výstupy učiacich sa využívajú na formovanie cieľov a skúseností súvisiacich s udržateľnosťou. Zároveň v Českej republike, Dánsku, vo Fínsku, na Malte a v Portugalsku sa udržateľnosť zohľadňuje *prostredníctvom vybraných predmetov a/alebo iných transdisciplinárnych oblastí*, napríklad prostredníctvom občianstva alebo učenia sa v prírode.
- V Estónsku, Maďarsku a na Slovensku sa učebný plán považuje za dôležitú súčasť *celoškolského prístupu k udržateľnosti*. V posledných rokoch sa posilnili prepojenia medzi príležitosťami na formálne vzdelávanie a školským prostredím, ako aj problémami miestnej komunity.
- Za kľúčový prvok pre realizáciu učenia sa zameraného na udržateľnosť v rámci učebných plánov sa vo väčšine členských štátov považujú *pedagogické postupy zamerané na učiacich sa a príležitosti na participatívne vzdelávanie*. Vzdelávanie podľa učebných plánov dopĺňajú študentské kluby a súťaže, ako aj špeciálne

¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en.

„ekoprogramy“ alebo každoročné týždne udržateľnosti a iné mimoškolské činnosti, napríklad na Slovensku, v Lotyšsku a na Malte.

- Väčšina krajín uznala význam zaradenia udržateľnosti do kultúry školy, ale aj výzvu, ktorú to predstavuje. „*Skrytý učebný plán*“ (t. j. znalosti získané študentmi zo školy, ktoré sa netýkajú formálneho akademického učebného plánu) *sa vníma ako silný prostriedok na vzbudenie záujmu a predstavivosti učiacich sa, ako aj zamestnancov.*

2. Postupy týkajúce sa učebných plánov

- *Základné školy môžu byť otvorenejšie a čeliť menej prekážkam, pokiaľ ide o inovácie zamerané na udržateľnosť v učebných plánoch. Na druhej strane stredné školy sa dokážu podrobnejšie zaoberať základnými otázkami týkajúcimi sa sociálnych štruktúr a činností potrebných na dosiahnutie zelenej transformácie.*
- V Bruseli je *program Climate Academy*² príkladom toho, ako môžu stredné školy zapájať mladých ľudí do učenia sa o klimatickej kríze. Zároveň majú pritom spolupracovať a využívať zmysel pre činnosť, ktorej cieľom budú zmeny zamerané na udržateľnosť. Prevažná časť týchto činností sa uskutočňuje mimo vyučovania, a to počas obeda a po skončení vyučovania. Tento program, ktorý prebieha 10 rokov, však bude tvoriť základ nového modulu pre študentov vyššieho sekundárneho vzdelávania v rámci formálneho učebného plánu.

3. Vízia a formovanie

- Je dôležité, aby tvorcovia politiky popri zdrojoch a podpore vykonávania *poskytli víziu a rámec pre učebný plán* na presadzovanie udržateľnosti. Táto spoločná vízia môže vyučovaniu predmetov priniesť ucelený zmysel pre cieľ, ktorý je hlbší než poznatky z daných disciplín. Možno to dosiahnuť pomocou rozvoja stratégie učenia sa zameraného na udržateľnosť alebo konkrétnejšie pomocou identifikácie kompetencií učiteľov v tejto oblasti.
- Kľúčovou ambíciou a zároveň výzvou je *zosúladenie hodnôt vo vzdelávaní s prínosmi jednotlivých predmetov*. Nórsko pretvorilo svoje učebné plány s ohľadom na toto zosúladenie a vypracovalo základné učebné plány, rámce a usmernenia, ktorými sa učitelia zaväzujú v rámci osnov jednotlivých predmetov podporovať zodpovednosť za udržateľnosť ako hodnotu a ciele vzdelávacích výstupov.
- Pri pohľade na krajiny, ktoré aktívne podporujú školy pri učení sa zameranom na udržateľnosť prostredníctvom politiky, sa osobitný dôraz kladie na *podporu pedagogických postupov, ktoré zdôrazňujú aktívne učenie sa a úkolovú prácu*. Patrí sem aj zaistenie toho, aby učebný plán poskytoval príležitosti na prijatie opatrení v reakcii na problémy z „reálneho života“, ktoré budú vychádzať z poznatkov získaných prostredníctvom školských programov, a na súbežné vytváranie prepojení so širšou komunitou.
- *Prepájanie s komunitou* je dôležité, pretože v rámci nej sa uskutočňuje množstvo činností neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Zabezpečenie takéhoto prepojenia by pomohlo odstrániť bariéry v často fragmentovanom vzdelávacom systéme. Príklady osvedčených postupov sa môžu získať na základe odbornej prípravy, pri ktorej praktická zložka (t. j. simulácia pracovného prostredia) môže

² [Home | The Climate Academy](#).

študentom pomôcť pochopiť, ako môžu v praxi prispieť k zelenej transformácii. Zapojenie miestnych komunit a iniciatív môže takisto pomôcť rozvíjať medzigeneračný dialóg.

- Krajiny s bohatými skúsenosťami v tejto oblasti majú okrem toho zjavnú tendenciu vyzdvihovať *ponúkané demokratické príležitosti* – napríklad priestor pre študentov, aby pri rozhodovaní o postupoch v oblasti udržateľnosti vyjadrili svoj názor – a kladú dôraz na posun v učení sa z miestnej úrovne na globálnu úroveň, ktorý môže učenie sa zamerané na udržateľnosť uľahčiť.
- Medzi ďalšie zaznamenané prístupy patrí profesijný rozvoj učiteľov, ktorý sa viac zameriava na spôsobilosť a nové prístupy, uľahčovanie uznania študentského úsilia a práca na zabezpečení toho, aby školy boli nabádané stavať na myšlienke vzdelávania v životnom prostredí, o životnom prostredí a pre životné prostredie.

4. Štruktúry, systémy a zainteresované strany

- V súvislosti s riadením učebných plánov existujú v rámci EÚ značné rozdiely. Kľúčovou úlohou tvorcov politik je zistiť a priamo uviesť štruktúry riadenia učebných plánov v členských štátoch. Objasnenie týchto rozdielov môže takisto pomôcť opatreniam v oblasti učenia sa zameraného na udržateľnosť na európskej úrovni.
- Vzdelávací systém pozostáva: zo zavedených štruktúr a orgánov, ktoré vypracúvajú politiky; z osôb, ktoré sú poverené implementáciou a formovaním vzdelávania, a z rozmanitej škály zainteresovaných strán vrátane pedagógov, mladých ľudí, odborových zväzov, mimovládnych organizácií, súkromných subjektov, poskytovateľov OVP, podnikateľských organizácií, ako aj rodičov a komunitných skupín.
- *Jednotlivé časti systému nemusia byť prepojené* a riešenie tohto problému zostáva kľúčovou výzvou z hľadiska vývoja a obnovy učebných plánov. Zásadný význam má vývoj platforiem na interakciu a vytváranie priestorov pre dialóg. Napríklad platforma pre celoživotné vzdelávanie umožňuje takéto výmeny a vzájomné učenie. Platforma združuje 42 európskych organizácií, ktoré zastupujú vyše 50 000 vzdelávacích inštitúcií a združení vo formálnom, v neformálnom a informálnom prostredí.
- Z hľadiska úspešnej realizácie je kľúčové chápanie *relatívneho vplyvu zainteresovaných strán* a spôsobu, ako ich možno čo najlepšie zapojiť do revízie či prepracovania učebných plánov. Ako príklad osvedčeného postupu v tejto oblasti sa vyzdvihla nedávna skúsenosť Nórska so zapájaním zainteresovaných strán počas celého procesu revízie učebných plánov.

5. Názory mladých ľudí

Je dôležité vytvoriť priestor pre študentov, aby pri tvorbe politik a vývoji učebných plánov mohli vyjadriť svoje názory, a rovnako je nevyhnutné vnieť do tried ich miestny kontext a skúsenosti so vzdelávaním mimo triedy. Je však dôležité pochopiť potreby mladých ľudí a vyhýbať sa riešeniam „zhora nadol“, v ktorých nemusia byť premietnuté ich skutočné potreby.

- Írsko zahŕňa názory mladých ľudí do procesu formovania a vývoja učebných plánov pomocou skupín, akými sú napríklad študentské spolky, hnutie Green Schools a Eco-UNESCO, ktoré majú vplyv na postupy týkajúce sa učebných plánov. Írske združenie študentov v programoch sekundárneho vzdelávania (The Irish Second Level

Students Union – ISSU) bolo nedávno zaradené medzi členov Národnej rady pre učebné plány a hodnotenie (National Council for Curriculum and Assessment)³.

- Luxembursko pri revízii svojich učebných plánov úzko konzultuje so svojimi národnými študentskými radami, ako aj so skupinami Youth4Climate.
- Mládežnícka platforma EHK OSN vytvára priestor pre mladých ľudí, ktorí zastupujú svoje členské štáty, aby mohli ovplyvniť regionálnu politiku v oblasti učenia sa zameraného na udržateľnosť. Skúsenosti so zapájaním mládeže do tvorby politik v oblasti udržateľnosti vo vzdelávaní v Európe sú zdokumentované v nedávno zverejnenej publikácii EHK OSN⁴.

6. Pedagogické nástroje a zdroje

- Dôležitým spôsobom ovplyvňovania realizácie a kvalitných vzdelávacích výstupov je priama podpora škôl prostredníctvom identifikácie kvalitných materiálov. Treba zdroje, ktoré podporujú pedagogické postupy a vzdelávacie procesy potrebné pre transformatívne učenie sa a nevyhnutné z hľadiska zelenej transformácie.
- V Portugalsku vláda a súkromné partnerstvá vypracovali pedagogické usmernenia a vzorové činnosti, čím poskytli nenormatívne dokumenty, ktoré školy môžu upraviť. Zdroje poskytujú podporu pre vyučovacie postupy v oblasti občianstva a rozvoja, pričom sa opierajú o kompetencie v oblasti udržateľnosti a súvisiaci obsah.
- Systémové myslenie môže poskytnúť cenný základ na riešenie zložitých problémov a vytváranie prepojení s udržateľnosťou. Systémovým myslením sa rozširuje škála dostupných možností riešenia problému, keďže sa rozširuje náš spôsob myslenia a pomáha nám formulovať problémy novými a odlišnými spôsobmi⁵. Príručka *Ten Steps Towards Systems Thinking*⁶ (Desať krokov k systémovému mysleniu), ktorá bola predstavená a rozoberaná na zasadnutí, poskytuje hmatateľný príklad toho, ako zmeniť náš spôsob myslenia a naše postupy smerom k udržateľnosti prostredníctvom učenia sa a vzdelávania. Zaoberá sa tým, ako učiaci sa vnímajú realitu a ako to ovplyvňuje ich rozhodnutia a činnosti, pričom tieto postupy možno učiť mladých učiacich sa tým, že sa prepoja s ich každodennými skúsenosťami.
- V Španielsku sa učitelia podporujú odbornou prípravou a zdrojmi na vytváranie „vzdelávacích situácií“ v učebných plánoch, ktoré sú zamerané na riešenie zložitých úloh a podporujú kreatívne a kritické myslenie potrebné na spoluprácu v reálnych situáciách. Učitelia sa zároveň stretávajú na subregionálnej úrovni, aby si navzájom vymenili skúsenosti s „ekoškolami“ a učili sa od seba.

7. Riešenie výziev

- Kultúrne prekážky a postoje predstavujú výzvu a môžu pôsobiť ako prekážky brániace pokroku v politických ambíciách týkajúcich sa učenia sa zameraného na

³ [gov.ie - Minister Foley announces addition of the Irish Second Level Students' Union to the National Council for Curriculum and Assessment \(www.gov.ie\)](https://www.gov.ie/en/minister-foley-announces-addition-of-the-irish-second-level-students-union-to-the-national-council-for-curriculum-and-assessment/) (gov.ie – Minister Foley oznámil pridanie Írskeho združenia študentov v programoch sekundárneho vzdelávania do Národnej rady pre učebné plány a hodnotenie).

⁴ https://unece.org/sites/default/files/2022-09/Engaging_Young_People_web_final_05.09.2022.pdf.

⁵ [The Systems Thinker – Systems Thinking: What, Why, When, Where, and How? – The Systems Thinker](#) (Systémovo zmysľajúci – Systémové myslenie: čo, prečo, kedy, kde a ako?).

⁶ https://esd-expert.net/files/ESD-Expert/pdf/Was_wir_tun/Lehr-und-Lernmaterialien/Ten-steps-towards-system-thinking_Book.pdf. Príručka bola na zasadnutí predstavená doktorom Thomasom Hoffmannom, ktorý je jedným z jej autorov.

udržateľnosť. Z toho dôvodu je pri riešení udržateľnosti v rámci učebných plánov potrebné objasnenie úloh a povinností všetkých zapojených osôb.

- V niektorých krajinách sa učenie sa zamerané na udržateľnosť stalo dodatočnou alebo osobitnou vzdelávacou požiadavkou, zatiaľ čo iné krajiny ho začlenili do učebných plánov alebo do revízie učebných osnov predmetov. *Potrebné sú usmernenia k týmto odlišným prístupom určené pre učiteľov a vedúcich pracovníkov.*
- Treba sa zamerať na *značnú variabilitu, pokiaľ ide o rozsah a intenzitu učenia sa v oblasti udržateľnosti na školách.* Znamená to, že učitelia sa môžu mať rozličné a nerovnaké skúsenosti a v dôsledku toho sú odlišne pripravení na riešenie environmentálnych problémov a budúcich výziev v oblasti udržateľnosti. Pokiaľ ide o plánovanie výučby, jej navrhovanie a samotný priebeh, je dôležité nastoliť rovnováhu medzi podporou vyučovania a rešpektovaním autonómie učiteľov ako odborníkov.
- Jednou z výziev, ktorej čelia vzdelávacie systémy, je pokles alebo stagnácia rozpočtov na vzdelávanie. So zvýšenou nestabilitou sa objavuje riziko úsporných opatrení, ktoré by bránili vyvíjaniu úsilia v oblasti učenia sa zameraného na udržateľnosť. Primerané a udržateľné financovanie vzdelávania je potrebné tak zo strany členských štátov, ako aj európskych mechanizmov financovania. Len primeraná úroveň financovania zabezpečí začlenenie udržateľnosti do učebných plánov a zaručí, že pedagógovia budú odhodlaní a kompetentní podporovať študentov pri rozvíjaní kľúčových kompetencií v oblasti udržateľnosti. Financovanie je mimoriadne dôležité aj z hľadiska riešenia nedostatku zamestnancov na školách v celej EÚ. Investíciami do dodatočných pedagogických a nepedagogických zamestnancov (t. j. vedúcich pracovníkov alebo mentorov v oblasti udržateľnosti) by sa pomohla znížiť záťaž súčasnej pracovnej sily a podporila by sa účinná realizácia učenia sa zameraného na udržateľnosť prostredníctvom celoškolského prístupu.

8. Posudzovanie pokroku

- *Rozvoj monitorovania a hodnotenia* politických mechanizmov na celoštátnej, regionálnej a subregionálnej úrovni je dôležitý na získanie poznatkov a ich realizáciu. Malo by k tomu dôjsť formou procesu spoločného navrhovania, ktorý zahŕňa učiacich sa a ďalšie zainteresované strany v rámci procesu revízie. Na to, aby bolo možné vykonávať monitorovanie a hodnotenie spôsobom, ktorý povedie k zlepšeniu vzdelávacích systémov, je potrebné primerané financovanie.
- Investície na posúdenie *dlhodobého vplyvu* politických opatrení v oblasti vzdelávania sú zriedkavé, no čoraz potrebnejšie, a to najmä preto, že učenie sa zamerané na udržateľnosť nie je len výzvou do budúcnosti, ale zároveň sa týka dôležitej oblasti, ktorou je zdravie ľudí a planéty.

Osoby prítomné na zasadnutí pracovnej skupiny určili oblasti, ktoré sa majú rozobrať na ďalších zasadnutiach. Patrí k nim:

- zváženie toho, ako môžu názory mladých ľudí zohrávať úlohu pri tvorbe a vývoji učebných plánov,
- preskúmanie toho, ako školské inšpekcie a rámce na zabezpečenie kvality môžu pomôcť zlepšiť poskytovanie,
- revízia vplyvu a účinnosti prístupov k učebným plánom,
- dialóg o pokroku v učení, ktorý sa bude týkať konkrétne učenia sa zameraného na udržateľnosť počas školských rokov,
- zváženie potrieb a osvedčených postupov v rámci vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve,

- úloha dospelých, ich zapájanie do podpory učenia ich detí a potreba celoživotného a prierezového vzdelávania.

OBRÁŤTE SA NA EÚ

Osobne

Na celom území Európskej únie pôsobia stovky informačných centier Europe Direct. Adresu najbližšieho centra nájdete na tejto webovej stránke: https://europa.eu/european-union/contact_sk

Telefonicky alebo e-mailom

Europe Direct je služba, ktorá vám poskytne odpovede na otázky o Európskej únii. Kontaktovať ju možno:

- na bezplatnom telefónnom čísle: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori si za tieto volania môžu účtovať poplatky),
- na klasickom telefónnom čísle: +32 22999696 alebo
- prostredníctvom e-mailu na: https://europa.eu/european-union/contact_sk

VYHLADÁVANIE INFORMÁCIÍ O EÚ

Online

Informácie o Európskej únii sú vo všetkých úradných jazykoch EÚ dostupné na webovom sídle Európa: https://europa.eu/european-union/index_sk

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ (bezplatne aj za poplatok) si môžete stiahnuť alebo objednať na: <https://op.europa.eu/sk/publications>. Ak chcete získať viac než jeden výtlačok bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne informačné centrum (pozri https://europa.eu/european-union/contact_sk).

Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1952 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovom sídle EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Otvorené dáta z EÚ

Portál otvorených dát Európskej únie (<http://data.europa.eu/euodp/sk>) poskytuje prístup k dátovým súborom z EÚ. Údaje si možno stiahnuť a opätovne použiť bezplatne na komerčné aj nekomerčné účely.

